

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

Nr. 8

August

1927

Tellimise hind postiga:	Ilmub kord kuus.	Kuulutuste hinnad:
aastas . . — mk. 120.—	Talitus ja toimetus: Tallinn, Tatari tän. 15.	1 lhk. . . . mk. 2000.—
6 kuu peale — „ 60.—	Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja	1/2 „ „ 1000.—
3 „ „ — „ 30.—	postiasutused.	1/4—600.— ja 1/8 lhk. 300.—
1 „ „ — „ 10.—	Üksiknumber 10 marka.	Teksti ees — 50% kallim.

Sisu: 1) Tööliste kinnitamine Eestis on maha jäänud — isegi naaberriiği Läti omast — L. Johanson. 2) Mõningaid haigusnähtusi tekstiilitööstusest (kahe pildiga) — L. Rewolt. 3) P.-Ameerika Ühisriikide ametiühisuslise liikumise ajaloolisi kogemusi — E. Riisman. 4) Kui kassaliikme wend on arst — võib tekkida kohtuprotsess haigekassa ja arsti wahel — W. Luksepp. 5) Kes võibwad haigekassa peakoosolekust osa võtta? — L. Johanson. 6) Walga Üldhaigekassa wolinikkude peakoosolekud (pildiga). 7) Küsimused ja wastused.

Tööliste kinnitamine Eestis on maha jäänud isegi naaberriiği Läti omast.

L. Johanson.

Wene tsaari walitsuse päewil, 1912. a. pandi maksuma ühtlased tööliste kinnituseadused nii Läti kui Eesti kohta.

Lätis on suudetud tööliste kinnitust järkjärgult laiendada, on jõutud kaugele ette Eestist, kelle seadusandlus sel alal on olnud täiesti saamatu.

Läti haiguskinditus on laiaulatuslisem kui Eesti oma, nende haigekassad oma tegewusega enam välja arenenud.

Hiljuti wõeti seimi poolt wastu uus tööliklassile tähtis seadus, millega laiendatakse õnnetus-kinnituseadust, siia alla arwates ka kutsehaigusi. Wisu wõitlust peeti siingi selle seaduse ümber, millega otsustati jaatawalt need küsimused, mis Eesti tööliklassile jääwad weel tulewiku muusikaks.

Uue seaduse järgi kuuluwad õnnetuse ja kutsehaiguste wastu kinnitamisele kõik tööliised ja teenijad, töötagu nad siis kas era- wõi riigietewõtetes ja -asutustes. Ka meremeeste kohta on see seadus maksuma pandud. Eranditeks on juhuslikud tööd, kus kinnitamise teostamine tehniliselt raske teostada. Kutsehaiguste wastu kinnitamata on jäetud ka põllu-

tööliised, kuna nad õnnetuskinnituse alla kuuluwad.

Tööliised ja teenijad saawad õnnetuse ja kutsehaiguse korral: 1) arstiabi, rohte ja arstimiswahendeid, 2) toetusraha 70 prots. keskmisest palgast, 3) kas ajutise wõi alalise pensioni, kui haigus wõi wigastus on toonud tööjõu kaotuse. Pension täieliku tööjõu kaotuse juures on 100 protsenti, osalise juures — wastawalt vähem. Surmakorral maksetakse omakstele peale matmisraha (40-kordne päewapalk) pensioni: 1) lesele — ükskolmandik, 2) lastele — ükswiendik, kui üks wanematest elus, kui aga mõlemad surnud, siis — ükskolmandik, 2) wanematele — ükskuuendik kummagile. Kui lesk läheb mehele, kaotab pensioni õiguse, kuid saab ühekordse toetuse kolme aasta pensioni suuruses.

Nii on siis Läti tööliised ja teenijad kinnitatud haiguse, kutsehaiguste ja wigastuste wastu. See on suur samm edasi — üldise kinnitamise teostamiseks. Jääb weel wanaduse ja tööwõimetus kinnitamine, mille teostamist kergendab see, et kutsehaiguste läbi tööjõuetuks jäänud tööliised

teise seaduse põhjal juba kinnitatud on ja selle tagajärjel wanade tööliste arv, kes uut seadust wajawad, tähtsalt väheneb. Siis weel tööpuuduse wastu kinnitamine ja — sotsiaalseadusandlus Lätis on tööliste seisukorra igakülgselt kindlustanud.

Ja Eestis, kuidas on lood siin? Enam kui kurwad. Haiguskindlustuse seaduse laiendamine ei ole seni saanud jalgu alla. Senised eelnõud kopitawad wahetamisi walitsuse ja riigikogu lausasahtlites. Kui on ring lõpul — tuleb riigikogu päewakorda ja siit algab jällegi uus reis. Nii on kestnud see jant asutawa kogu päewist peale. Tagajärg: ainult osa töölisti on kinnitatud haiguse wastu, kaugelt suurem osa on sellestki ilma. Wiimasel ajal on paremalt poolt wisalt tegutsema hakatud selleks, et sedagi puudulikku seadust kärpida, häwitades haigekassade omawalitsuse. Õnnetuskinnitus on samuti ainult osa tööliste kohta maksma pandud. Kuidas seda teostab Eesti Tööliste Kinnitusühisus, sellest on juba küllalt näiteid toodud. Kutsehaiguste wastu kinnitamine on teostamata ja kroonilised, parandamata haiged woiwad saada alles siis ajufist arstimist ja toetust haigekassast teiste haigetega ühesugustel alustel, kui neil korda läheb mõneks nädalaks tööle pääseda mõnda tööstusasutusse, mis kuulub haiguskindlustuse alla. Teistest kinnitusharudest on raske kõnelda neil tingimustel, mis Eestis maksawad, kuigi wanaduse, tööjõuetuse, leskede, waestelaste ja tööpuuduse wastu kinnitamine siin hädatarwilikud on.

Mis on selle nähtuse põhjuseks, et Eesti oma lähemast naabrist tunduvalt maha on jäänud?

Siin on mõjuwad mitmed põhjused. Eesti riiki on väga halvasti ja omakasupüüdlilikult walitsetud. On puudunud tõsised riigimehed, kes tahaksid töötada rahwa üldhuwides, rahwa ja riigi seisukorra parandamiseks. On aetud kitsa kildkonna huwisid taga, püütud riigi warasid wiimase wõimaluseni jagada ja juhtida kitsa kildkonna kui eraomanikkude kätte. Nii on tehtud riigi põhi-kapitaliga, kullafondiga. Nii on tehtud riigimaadega, mis väga suurel määral pole antud põlluharijatele, kellele põllutöö kutsetööks, waid suurnikkudele, kes teistes kutsetes ja teistel eladel tegutsewad, ning maad on wälja rentinud talu-

pojale were hinna eest. Nüüd on jagamisel riigimeesad. Mis wälislaenust saab, näitab tulewik.

Selles „saamahimu“ õhkkonnas tuntakse otse waenu rahwa, iseäranis tööliste wastu. Walitseb arwamine, et üksikutel sõjatõusikutel ja suurnikkudel on õigus — tööliste olukorda alla rõhuda, rahwa suurt hulka lämmitada nagu metsas suuremad puud wäiksemaid.

Üksikutele heidetakse teenimatult mitmesajatuhandelised ja isegi miljonilised warandused sülle, kuna aga rahwa olukorra parandamiseks midagi ei taheta anda: need leppigu koorukestega, mis rikka mehe laualt langewad. Iga sotsiaalseaduse juures kisatakse: ei suuda, ei wõi! Kui aga warad weerewad wäikse kildkonna tasku, siis ei ütelda ühtigi: Eesti riik ei suuda, ei wõi! Kui siis mõni seadus, näiteks hoolekande seadus, kuidagi riigikogus patuga pooleks läbi läheb, siis jäetakse see tegelikus elus teostamata. Ja saamatud omawalitsuste tegelased teewad sellelegi opositsiooni. Nende algatusel lükatigi isegi hoolekande kawade kokkuseadmise tähtjaid edasi. Leidub wõimukandjaid, kes ei häbene isegi kihutustööd tegemast, et — jäetagu sarnased seadused kohapeal teostamata.

See ilge ja nurjatu „saamahimu“ on wõinud ennast laiutada, ajades uusi päid kui muinasjutuline hüdra. Terwed „koonduused“ on tekkinud riigi ja rahwa waeuse arwel rikastumise sihiga. Walitseb saagijagamise süsteem.

Wastuwool sellele hüdrale on jõuetu olnud: tööliklass organiseerimatu, ühistundeta ja suurel määral iseteadwusefa, klassiteadwusefa. Mis tööliste enesekorraldusi on ellu tõusnud, neid on wastastel kerge olnud lõhkuda. On neid otsitult kahtlustatud ja süüdistatud kommunismis, mis Eestis keelatud. Nii puuduwad ka töölisorganisatsioonid kui töölisliikumise kandjad ja klassiteadwuse lewitajad. Töölisliikumine, mis wäikeses masstabis olnud, oli ikka lõhkise südamega: sisemised wastolud ja tülikased salwasid ühistööd, külwates wennawaenu.

On puudunud tööliklassi keskel ka tegelased, kes liikumist oleksid edasi kandnud. Need haritlased ja teised, kes ülikoolides ja nooreseas warem oma sümpaatiat tööliklassile awaldanud, on otsinud omale halja söödamaa, kus nad nüüd rahus ja üleolewalt omale mine-

wikule tagasi waatawad, ehk on – poole hingega töölisliikumises. Töölisnoori aga leitakse kodanliste jalgpallipeksjate röödudel ja wõrede taga, kus suuremادki tööliklassi tegelased oma walgeid püksa õige tihti kulutawad.

Wähe on tuntud töölistegi poolt huwi tööliküsimuste wastu. Tundmata maaks on see paljudele töölisrakondade silmapaistwatele tegelastele, isegi esitajaile riigikogus. On tõendusid ja näiteid, kui kuulmata ja häbemata wähe mõned tööliste poolt sinna walitud inimesed töölikinnituse wastu huwi tunnewad, endid selle wastu isegi toorelt wäljendades. Kuid jäägu need näited esialgu awaldamata. Paljud ei loe ei oma- ega wõõrakeelset kirjandust nende küsimuste üle. Sarnaseid wõib leida kõigist tööliste erakondadest.

Et kodanlistel erakondadel huwi puudub, on ju arusaadaw ning iseendast mõistetaw.

Ja ka paljud neist, kes endid ise peawad ametiühisuslise liikumise tegelasteks, olles mõnes kesk- wõi lihtkorralduses liikmeks, ei tunne üldse tööliküsimuste, iseäranis aga kinnituse wastu huwi.

Wäiklane karjäärwaim, omakasu ja auahnus on tihti „silmapaistwate“ töölistegelastegi juures teguriks.

Ja haigekassade tegelased ning juhatusliikmed? Asjaajajad? Kas wõiwad nad ütelda, et on püüdnud jõudu mõõda kaasa aidata selleks, et arusaamine ja poolehoid töölikinnitusele suureneks?! Kahjuks ei. Kas on püüdnud nad oma ülesannetesse süweneda? Suurelt jaolt ei tõenda tegelik elu seda. Asjaajajad pahatihti piirduwad oma ülesannete hädawaewase täitmisega, ilma et nad haigekassa ja töölikinnituse arenemise wastu üldse mingit huwi tunneksid. Iseloomulik näide: Oli haigekassa koosolek, kus arutusel kinnitusküsimused. Asjaajaja selleasemel, et sellest osawõtta, sõitis autoga mereranda wabriku kirjutajatega lõbutsema ja jooma.

Ajal, kus arutatakse tööliste eluküsimusi kongressidel, on leitud mõndagi saadikut kas biljarditoast wõi wiinaklaasi tagant.

Ja juhatuse liikmed – tihti ei ulata nende huwid kuigi kaugemale: mujale leiawad aega, mitte aga töölisliikumisele.

Nii olemegi olukorras, kus pole tarwili tegelasi. Need puuduwad, iseäranis töölikinnituse alal, aga ka kutseühisuslikes liikumises.

Lätis on olud teisiti, kuigi üldine ajalugu wäga sarnane Eesti omale. Siin on töölistegelased üldse, iseäranis aga haigekassade asjaajajad ja juhatusliikmed teisest luust, lihast ja werest. Tööliklass ise on ka enam arenenud ja arukam kui Eestis. Läti tegelased on jõudnud, toetades oma seljatagusele, esile nihutada nõudmisi, mille teostamisest ei ole saanud parlament, seim loobuda. Läti töölisliikumine on tugewam, selle juhid paremad kui Eestis.

Nii on wõinud Lätis ka töölikinnitus areneda järkjärgult ja sihikindlalt laienedes, uusi kinnitatute ringe ja uusi kinnitusalasid oma alla wõttes.

Eesti on lühikese aja jooksul kaugemale maha jäänud – tööliklassi, terwe rahwa kahjuks.

On tarwis, et tööliklass ennast enam sirgeks ajaks, ennast enam kaitseks rõhumise ja allasurumise wastu. Mis tarwis hoope wastu wõtta, ilma et püüaks neid ära hoida, wõimatuks teha?! Ja tarbekorral ka – wastu anda. Iga inimese püha kohus on oma elu, oma terwist, oma perekonda kaitsta.

Tööliklass peab tundma oma eluküsimuste, oma kaitse ja kindlustuse wastu enam huwi kui seni. Ta peab ennast rakendama wõitlustööle otstarbekohasema töölikinnituse eest, andes edaspidi oma ridadest tublisid haigekassade ja töölikinnituse tegelasi, kes üldist asja edasi wiivad, kohtlasemaid enesega kaasa kiskudes, andes üldse paremaid töölisliikumise tegelasi, kui meil praegu on.

Mõningaid haigusnähtusi tekstiiltööstusest.

L. Rewolt.

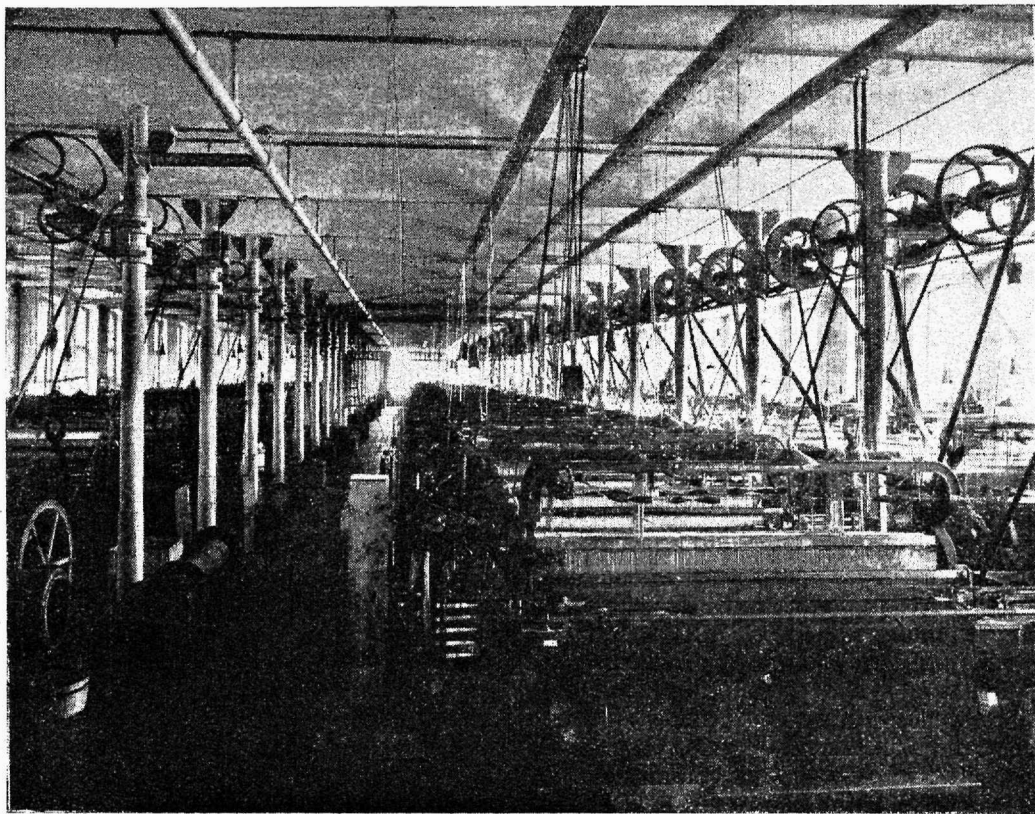
Eesti tekstiiltööstuses on tegewad ligi 10.000 töölist. Statistika andmetel loeti Eestis 1925. a. tekstiiltööstuslisi ettevõt-

teid: suurtööstuslisi 28, kus oli töölisi 8639 ja kesktööstuslisi 186, kus oli 811 töölist. Suurtööstusliste ettevõtete hul-

gas oli: 2 puuwillawabrikut 4850 töölisega, 2 puuwillariide kudumiswabrikut 158 töölisega. 3 puuwillariide ümbertöötamise ja kalewiwabrikut 1823 töölisega, 1 nüidiwabrik 65 töölisega, 4 tooreslina ümbertöötamise wabrikut 114 töölisega, 5 linaketrus- ja kudumiswabrikut 1229 töölisega, 2 paela- ja silmkudumiswabrikut 172 töölisega, 2 köie- ja nõoriwabrikut 52 töölisega, 1 masinarihmade ja woolikute wabrik 43 töölisega, 1 wildi-

juwad lagastawalt tööliste terwisele. Peale selle on igal alal omad kutschaigused olemas, millest mõnda tähtsamat siinkohal puudutame.

Mõnes wabrikus tarwitatakse kunstwilla, mis valmistatud willastest räbalatest. Poolwillasest riidest kõigepealt kõrwaldatakse paber ümbertöötades kas happe wedelikus või aurus. See töö on terwiswastane, nagu iga töö, kus tegemist on räbalatega. Siin on mõjumas

Tekstiil-wabriku kudumise jaoskond (Sindi kalewiwabrik).

ja wiltkaupade wabrik 14 töölisega, 2 willakraasimis- ja ketruswabrikut 43 töölisega, 2 riidewärwimis- ja wannutus-töökoda 48 töölisega, 1 pesuwabrik 28 töölisega. Kesktööstuse alla kuuluvad vähemad ettevõtted: köie- ja nõoritööstuse, wildi- ja wiltkaupade valmistamise, willakraasimise ja -ketruse, riidewärwimise ja -wanutuse alalt.

Tekstiiltööstuse tööliste madal palk, terwishoiu nõudeid rahuldamata jätwad sisseseaded, üksluine, kuid kiire töö mõ-

terwisele tolm, halb lõhn ja pisilased, aga ka mürgine aur.

Seal, kus valmistatakse kunstiidi, tekitawad mürgid tööliste juures peawalu, kõhurikkeid, nägemise tõntsinemist, waimuhaiguslisi nähtusi, isegi ühes teadwuse kadumisega ja sonimisega.

Walmis kunstiidi ketramise juures terwisrikkeid tähele pole pandud.

Üldse nõuab aga ketramine pingul töötamist, kuigi peatöö ära teeb masin. Masinate kiire käik nõuab erksat tähel-

panu ja waledaid käsi. Et masinate wahel tuleb töötada, on ettewaatusabinõud tarwilikud, samuti tolmu kõrwaldamine.

Ketramise juures on temperatuur 18–20° R, wördlewalt niiskust 50–60%, willaketramisel 21°, niiskus weel suurem. Kuid teadlased (Bellon) tõendawad, et soojus kuni 23° ei ole kahjulik inimese terwisele.

On tähele pandud mõnel pool wälismaal, et ketramise, willakraasimise, -sorteerimise ja -pesemise, nõõri- ja wafabrikutes on tööliste keskel haigusjuhtumiste arw keskmine, kuid seedimisorgaanide haigusi on enam 30–50%, wereringjooksu orgaanide haigusi 50–60%.

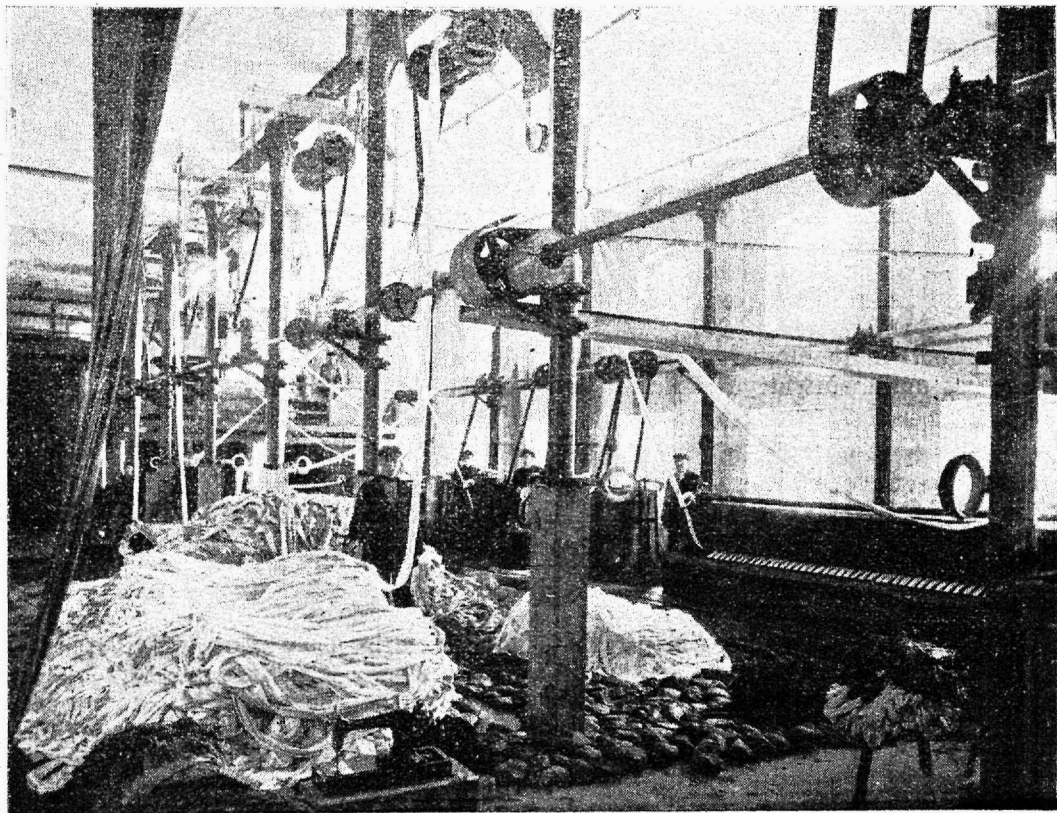
Kudumine kui käsitöö oma 12–15

mused kokku – pikk tööpäew, halwad ruumid ja wilets toitmine – loowad soodsa pinna haigustele, eriti fiisikusele, kahwatustõwele (werewaesusele) ja kõuhaigustele.

Kudumise suurtööstuses on uuema aja wabrikud eeskujulikult sissesetatud, suurepäralised asutused. Ei nõuta siin töölisel füüsilist jõudu, waid tähelepanu ja kiirust. Töö kestab 8–10 tundi, soojas ja niiskes õhus, kõrwalukustawa müra keskel.

Kudumismasina juures tuleb töölisel 10 tunni jooksul 360 korda korrata üht ja sama tööd.

Riide ilustamise, sameti, plüüshi jne. walmistamisel on rida terwisrikkeid võimalikud. Nii tuliste pliitide juures töö-

Tekstiilwabriku pleegitamise ruum (Sindi kalewiwabrik).

tunnilise tööpäewaga on wälja suremas. Eestis püütakse teda elustada rahvusliku kodukäsitöö sildi all, kuid ega siingi püsiwaid tagajärgi ei saada. Kodukäsitööd on seni tehtud terwiswastastes ruumides ja surutud õhus. Kõik need töötingi-

tamine mõjub silmadele, plüüsi lõikur peab alati edasi-tagasi käima, päewas tehes nii 20–38 kilm., ka mürkained mõjuwad terwisele.

Kõige sagedamad haigused on ketrajatel ja kudujatel – hingamise- ja see-

dimiselundite, pleekijail, wärwijail jne. — rheumatism ja nahahaigused. Ka tiiskust on rohkesti. Surewus ei ole palju üle keskmise.

Keskmine eluiga mõnede andmete järgi 48, teiste järgi 50.

Ühe Saksa ametiühisuse arwustiku järgi suri 40% kopsuhaigusse, 12% — südamehaigusse, 7,5% wähhahaigusse, 5,5% — kõhu- ja sooltehaigusse, 4% — närwi- ja 4,6% asthmasseja teistesse rinnahaigusse.

Naiste keskel tuleb haigusi enam ette kui meeste juures.

Riidewärwimine sünnib wäga mitmesugusel wiisil ja lahkuminewates tingimustes. Terwisele mõjuwad halwasti fina- ja teised mürgid, mis on wärwimise juures wärwitawate ainete hulgas. Sagedased on ka ekseemid, nahahaigused. Harwa on leitud ka raskeid paisseid ja ninahaigusi. Organilised wärwimisained, mis wärwimisel tarwitatakse, ei awalda terwisele halba mõju. Kiwisõe-wärwe tarwitatakse harwa. Kuigi selle juures töölise nahk saab määritud, pole sellest erilist wiga terwisele.

Mürkaurud, mis terwist häwitawad, tulewad — anilini-, äädikahapest, ammoniakist (lämmastiku ja wesiniku ühendusest), wääwlihapest.

Inglismaal on tähelpanud, et wärwijatest, kes anilinwärwidega töötawad, on

pea pooltel huuled sinakad, 75% neist töölistest on kahwatud.

Wärwimiskodade tööliste juures ulatab hingamisorgaanide haiguspäewade arw 80% üle keskmise.

Willatööstuses on ettetulnud seal, kus tegemist sisseweetud toore lambawillaga, ka siberi katku haigusjuhtumisi.

Haigusjuhtumiste arwu tööliste keskel on wõimalik wähendada tehniliste abinõude täiendamise, töö- ja elutingimiste parandamisega.

Käesolewa ülewaate juures on tarwitatud prof. Dr. Lehmanni ja teiste töid tööliste terwishoiu üle.

Siin peab tähele panema, et Eesti tööliste keskel wõib haigusjuhtumiste arw suurem olla kui mujal riikides. Sest siin on kaasa mõjumas halwad töötin- gimised ajast maha jäänud töökaitse seadustega ja tarwiliku järelwalwe puudumisega. Ei pöörata ka paljudes ette- wõtetes mingit tähelpanu kaitseabinõude tarwitamisele ja tööliste terwishoiu nõud- miste täitmisele.

Uurimistöid siinsete tööolude üle pole veel tehtud. Kuigi arstide ja teiste teadlaste üleproduktsoon olewat, ei leidu nende keskel inimesi, keda ka töölikusimus, eriti aga töölisterwishoid huwitaks ning kes siin oleks leidnud omale teadusliku tööpolllu.

P.-Ameerika Ühisriikide ametiühisuslise liikumise ajaloolisi kogemusi.

Ed. Riismann.

Ametiühisuslise liikumise ajalugu Ühisriikes on õige kirju ja osalt ka omapärane erinewate tingimuste tõltu. Mitu korda on unionid kokku warisenud ja lootus kadunud igasugusesse edusse. Kuid tõusu ajajärgud on jälle uut hoogu annud ja liikumise edasi wiinud. Kogemused, mis saawutatud äpardustest, on õpetanud kindlustama raskete aegade wastu ja aidanud üle saada raskustest, kunni ametiühisusline liikumine jõudnud praegusele arenemisastmele.

Ameerika tööliste organiseerimistöid lahkumineku harilikust organiseerimistööst, mida oleme wõinud tähele panna wanailma riikides, on peitunud selles, et

organiseeriw tegewus on tulnud wiia tööliste sekka, kes mitmesugusest rahwusest ja mitmeid keeli räägiwad, kes erinewad oma harjumuste ja kommete poolest, kuna nad kokku tulnud üle ilma kõige mitmekesisematest maaosadest. Siis pea ülepääsematud raskused raassi wahedes. Ametiühisuslisel liikumisel on tulnud wõidelda hiiglasuurte äriliste ja tööstuslik- kude liitudega, kes tuntud kui trustid ja muud sarnased koondused, kelle kasu- tada miljardid dollarid ja kes monopoli- seeriwad maad üleriikliselt. Waewalt on tulnud teiste maade töölistel pidada nii suurt wõitlust kapitaliga, kui Ameerika töölistel. Raha mõju on wiinud eemale

Niipea, kui unionid hakkasid reguleerima palkasid ja kindlaks määrasid palga alammäärad, tekkis vajadus kontrollierida, et tingimused palga suhtes saaksid korralikult täidetud. Mõned töölise ühisused walisid n. n. rändawad komiteed, kes käisid mööda töökodasid ja waatasid järgi, kas unioni nõudmised etfewõtja poolt täidetakse ja kas töölised oma asjale truud. 1799. aastal Pittsburgi kingsepad panid ametisse palgalise delegaadi, kes seda ülesannet pidi täitma.

1794. aastast algades katsusid mõned unionid mõjuda, et töökodadesse wõetakse ainult unioni liikmeid. Osalt õnnestas see. Nii kujunes hiljem sellele wastawalt nimetus „kinnine töökoda“ (closed shop) wastandina „lahtine töökoda“ (open shop), kus ka mitte unioni liikmed wõisid töötada. Unionide liidritele need nimetused ei meeldi ja nad loewad neid etfewõtjate ristituks, et wale ettekujutust luua. Nad eelistawad nimeusi „unioni ja mitteunioni töökodaj“.

Etfewõtjate suuremaks waenlaseks on olnud algusest peale streik. Loomulikult kasutawad etfewõtjad kõiki abinõusid, et ametiühisuslike liikumise ja eriti nende tähtsama sõjariista — streigi wastu wõidelda. Püütakse kasutada kohtuid. Üheksateistkümnenda aastasaja esimesel kümnel wiivad etfewõtjad streigi küsimuse kohtusse, püüdes streiki tembeldada kuritahtlikeks ja seaduswastaseks teguwiisiks. Tol warasel ajal puudusid weel täpsemad seadused ja Ameerikas tarwitati Inglise üldõiguse doktriine. Waated läksid wäga lahku ja ka kohtute otsused igas osariigis läksid lahku. Kuuest protsessist, mis 1806. ja 1815. aastate wahel tekkisid, otsustati neli töölise kahjuks. Wõitlus küsimuse üle kestis ägedalt edasi poliitilisel põllul, kunni radikaalsematel elementidel õnnestas walmistel ülekaalu saada ja asetada wanu kohtunikke uutega, kes töölise asjale rohkem heatahtlised. Küsimus aga ei olnud sellega kaugeltki weel lahendatud. Kaua kestsid lahingud, kas on streigid, boikotid ja muud abinõud oma nõudmiste täitmisele sundimiseks seaduslikud wõi mitte. Konstitutsioon laskis asja peale mitmeti waadata. Ja et kohtunikkudel lai wõimalus konstitutsiooni seletada, siis kujuneski kõik kohtuniku isiklikkude waadete järgi. Aegade jook-

sul muutus siiski asi paremaks. Uued waated, mis mujal tunnustamist leidnud, mõjusid kaasa. Kohtu otsused olid hiljemgi sageli töölise wastu, kuid need said ikka ägeda arwustuse osaliseks. Üheksateistkümnenda aastasaja keskpaigas oli kahe aasta jooksul (1853—54) umbes 400 eraldi streiki. Streik muutus töölise seaduslikeks abinõuks oma õiguste eest wõitlemiseks.

XIX. aastasaja esimesel poolel andis wärskel ametiühisuslikele liikumisele, mis wast hoogu wõtnas, tegewa hoobi tööstusline kriis, kus kokku langes terwe ühisriikide finantssüsteem. Selle tagajärg oli tööpuudus, palkade kärpimine, wiletus. Ametiühisuslikele liikumisele on sarnased ajad saatuslikud, kui ta ei ole jõudnud end nende wastu kindlustada. Nälgiw tööline ei dikteeri ega ei nõua enam midagi, waid wõtab wastu igasuguse töö ja igasugustel tingimustel, et mitte nälga surra. Nii tööta ja fondideta purunesid unionid täiesti. Wähesed unionid, kes selle aja kuidagi üle elasid, sulasid täiesti kokku ega osutunud mingisugust jõudu.

Alles neljakümnendate aastate lõpul jõudis tööstus täieliselt kriisist üle. Mõjus määratult kaasa kulla leidmine Kalifornias. See andis tööstusele julgust, jõudu ja õhutas etfewõitlikkusele. Tööstuse seisukorra paranemisega kaswas ka nõudmine tööjõu järgi. Uue entusiasmi algasid unionid organiseerimistööd. Wanad kriisi üleelanud unionid algasid uut elu. Asutati uusi ülemaalisi ametialalisi unione. Nii asutasid trükitöölised ülemaalse organisatsiooni 1850. a. Seitse aastat hiljem said asutatud ka walajate rahwuswaheline ja masinistide ning seppade ülemaaline organisatsioon. Kiwiloikajad asutasid ülemaalse unioni 1853. a.

Peawalu walmistasid unionidele sisserändajad, kes ei kuulunud unionidesse ja odawa tööjõuga wõistlesid. Tehti katseid sisserändajaid unioni tõmmata. Keeleoskamatus oli suureks takistuseks ja mitmeski unionis oldi sunnitud selle tõttu harutusi pidama mitmes keeles. Tehti kihutustööd wäljamaalt tulewate töölise seas unioni astumiseks. See tõi wäljamaalasi unioni ja andis uut jõudu ning wärskust.

Unionide uuele tõusule püüdis jälle kanda taha panna kriis 1857. aastal. Tulid nähtawale eelmise kriisi tagajärjed —

töötaolek, palkade langemine, raha süsteemi nõrgenemine ja lootusetus.

Warsti peale seda puhkes lahti kodu- sõda lõuna ja põhja osariikide vahel neegriküsimuse tagajärjel. Selle tõttu tõusis nõudmine kõiksugu sõjatarwete järgi. Tööstus sai jalule. Töölised leidsid jälle tööd, kuid nende palgad ei tõusnud kooskõlas kiirelt kaswawa elukallidusega. See andis uue tõuke unionide kaswamiseks. Organisatsioonide arv tõusis ühe aasta jooksul (1864) 79 pealt 270 peale. Tekkisid ellu kümme ülemaalist unioni.

Wõitlus kümnetunnilise tööpäewa eest läks üle kaheksatunnilise peale.

Huwitawad on palgad sel ajal, mida unionid oma nõudmistes üles seawad. Need kõiguwad 250—300 dollari*) wahel, kus juures tööpäew 9—10 tundi (nüüd teeniwad kiwiladujad 15 dollari 8 tunni eest—unioni alammäär—ja ka teistel aladel, kus unionid tugewad, ulatawad palgad tublisti üle kümne dollari). Tuleb aga arwesse wõtta, et ka elu sel ajal kaugelt odawam oli praegusest.

Nii unionide tugewuse kaswades hakkasid tekkima mõtted unionide liitmise üle enam laiemal alusel. Kodu sõja lõpul olid juba igas tähtsamal linnas omad n. n. linna kogud (city trade assemblies) kus olid esitatud kõik linna organiseeritud kutsetöölised. Linna kogudel olid oma koperatiivpoed, tasuta raamatukogud ja lugemistoad ning töö ajakirjad. Pidasid perioodilisi koosolekuid ja aitasid neid unionisid, kes wõitluses olid paremate tingimuste eest.

Aeg näis olewat küps kõigi tööliste jõudude koondamiseks. 1864. aastal tehti katse ühendada linna kogusid. Põhjuseks tõid asjaalgatajad wäite, et sel teel wõimalus on ära hoida streiki ja saawutada soowitawaid kokkuleppeid rahulisel teel, kuna kapitalistid jätawad wastupaneku, katsuwad ühisel kaalumisel töölistega kokkulepet saawutada ja toowad omad põhjendused, kui peawad tööliste nõudmisi liialdatuks, sest tööliste ühendatud jõud sunniwad endaga tõsisemalt arwestama.

Peeti paar konwentsiooni. Kaks aastat hiljem organiseeriti Baltimores

*) Enne ilmasõda oli üks dollar umbes kaks Wene rubla. Nüüd kõigub dollar 375 Eesti marga ümber.

Ülemaaline Töö-Union, mis juhtus samal ajal, kui rahwuswaheline töökongress tuli kokku Genoas*).

Nii kui Euroopas, hakkasid ka Ameerikas oma mõju awaldama tööliste üldkoondustes sotsialistlikud õpetused ja tekitasid määratud lahkkelisid ja lainetusi. Sisemised õorumised sõid Euroopa rahwuswahelise ja Ameerika ülemaalse organisatsioonini.

Ameerika Ülemaalse Töö-Unioni alused olid linnade kogud, nii ei olnud ametiühisused seal otse esitatud. Tolleaegsed liiderid tuntud warajasema aja juhi Sylvisega eesotsas olid suuresti huwitatud sellest, kuidas wabastada kapitalistide kontrollist tööd. Oigeks teeks selles peeti oma kooperatiivtöökodade asutamist, mida töölised ise warustaks kapitaaliga ja jagaks ise puhaskasu. Tehti terve rida sarnaseid katseid, kuid lühema ehk pikema aja jooksul äpardusid need kõik. Pearaskus seisis kapitali ehk krediidi puudumises. Sellepärast hakkas Ülemaaline Töö-Union pangaasjandusega tegemist tegema.

Muude küsimuste seas tuli Töö-Unionil kokku puutuda ka neegrite küsimusega. Nende wabastamisega tõusis nende organiseerimise wajadus päewakorda. 1869. aastal asutasid neegrid oma ülemaalse ühisuse. Sai loodud kondakt neegritega, kuid kindlamasse ühendusse ei astunud, kuna neegrid hoidsid wabariiklaste poole**), Töö-Union oli aga radikaalsem, osalt sotsialistlik oma juhtide suhtes.

Siis oli weel Hiina küsimus. Odawa Hiina tööjõu pealewool sundis selle wastu kaitset otsima, mis 1882. aastal seadusandlise akti läbi õnnestaski.

Nagu tähendatud, oli ülemindud juba wõitlusele kaheksatunnilise tööpäewa eest. Kümnetunniline oli minewikus. Kuid ühes kaheksatunnilise tööpäewaga tahtsid ette wõtjad wastawalt palkasid kärpida. Ja jälle tekkis uus wõitlus palkade alalhoidmiseks.

*) Pärastisedki kongressid juhtusid ühe aja peale: 1867. a. Ameerika organisatsioon tuli kokku Chicagos, eurooplased Brüsselis; 1869. aastal ameeriklased Philadelphias ja saatsid esitajad Baseliisse läbiharutama immigratsiooni küsimust ja selle wõitlust Ameerika tööga.

**) Linkoln, neegrite wabastaja, oli wabariiklane ja sellest pärit ka neegrite poolehoid kurni siitajani wabariiklaste erakonnale.

Unioni mõjul asutati 1884. aastal riikline töö büroo, mis 1913. aastal kujunes töö departmendiks (ministeeriumiks).

Poliitiliste reformaatorite tegewuse tagajärjel hakkasid Unionis õõrumised ja lagunemine, kunni 1872. aastal Union tegewuse lõpetas. Hääbumise teine põhjus oli aluses (linnade kogud), millele Union ehitatud. Linnade kogud olid rohkem huwitatud oma kohalistest küsimustest ja ei hoolinud palju ülemaalistest ettevõtetest.

Kuid ühendamise katseid ei jäetud. Peale Ülem. Töö-Unioni lagunemist tegid nelja suure ametiühisuse liikmed (raua-walajad, masinistid, tündersepad ja trükitööõlised) katset koondust luua uuel alusel. 1873. aastal kutsusid nad kokku konventsiooni, millest iga tööd kaitsew organisatsioon pidi osa wõtma. Poliitilistel põhjustel ei saanud sellest asja.

Kutsujad seadsid põhimõtteks, et asutataw organisatsioon peab nii palju kui võimalik, ära hoidma, et ta mitte ei muutuks poliitiliseks parteiks ehk selle käsilaseks ega ka mitte poliitika tegelaste pelgupaigaks, kuid et ta peab kõigis oma püüetes jääma puht-tööstuslikeks koonduseks, kelle ülesanne produtseerijatele muretseda täit osa kõige pealt sellest mis ta produtseerib. Kapitaali ei pidanud attakeeritama ega sellele kui rõõwimisele waadatama.

Uue organisatsiooni järgmistest asutamispüüetest tõmbas läbi kriipsu järgmine tööstuskriis, mis algas 1873. aastal ja kestis seitse aastat. See oli jällegi langusajaks unionidele. Ametiühisuslased paigutati musta nimekirja ja algas nende tagakiusamine. Suuremate ja edenemate unionide arw langes 30 pealt 8-9 peale ja neiski sulas liigete arw õige kokku. Masinistid kaotasid oma liigete arwust $\frac{2}{3}$, sigariwalmistajad $\frac{4}{5}$, tündersepad ligi $\frac{6}{7}$. Ametiühisuste liigete arw New-Yorgis langes 44.000 pealt 5000 peale.

Arusaadawalt polnud niisugustes fin-gimustes enam juttu unionide koondumisest.

Tekiwad rahutused, Pennsylvania sõe-kaewanduses streigid, mis kujunewad peaaegu sõjaks. Streigid raudteedel. Sõjawäed on sunnitud wahela segama. Kohtunikud annawad oma käskotsusi

streikide ärakeelamiseks (injunctions*). See wiis tööliste liiderid ja wõitluse poliitilisele põllule. Tekkisid tööliste sotsialistlikud parteid. Awalikkude unionide asemel siginesid salaseltsid.

Kriisi aja mõõdumisega järgnes sellele suur tööstusline tõus. Tööstusele awanes uusi sihte. Ka töölistele kujunesid jälle paremad võimalused organiseerimiseks.

Tõusid uued liiderid. Muude seas Samuel Gompers, kes mitmeid aastakümneid oma mõju ametiühisuslikele liikumisele awaldas.

Kogemused sundisid ja õpetasid ametiühisusi organiseerima paremate eeskujude järgi. Seekord wõeti eeskujuks Briti ametiühisustelt. Plaan oli järgmine: 1) wõim localite (kohaliste unioni üksuste) üle anti unioni pea juhtiwatele jõududele (n. n. ohwitseridele); 2) liikmemaksud suurendati tugewamate toetusfondide loomiseks; 3) loodi korralik toetamise süsteem, et üle saada tööstuslistest surweaegadest. Seal juures olid tugewamad localid kohustatud toetama nõrgemaid.

Peale 1880. aasta tõusis unionide ja nende liigete arw kiiresti.

Ühtlasi algati jälle katsetega üldkoonduse loomiseks, mis seekord rohkem tagajärgi andis. 1881. aastal asutati organiseeritud ametite ja töö union, mis 1886. aastal reorganiseeriti Ameerika Töö-Föderatsiooniks, millise nime all ta tugewus on paisunud ja praegust suure jõuna figureerib. Uue koonduse esimeheks waliti S. Gompers, kes sellel kohal on püsinud kuni oma surmani 1924. aastal, wäljaarwatud ainult üks aasta wahepealt.

Uuel koondusel tuli oma tuleproow läbi teha 1892. aasta töökriisi ajajärgul. Unionid pidasid ausalt wastu ja kannatasid kriisi-aja üle. Senised äpardused olid õpetanud, missuguste abinõudega tuleb nende wastu wõidelda, olid annud kogemusi ja juhatanud uusi teid. Seega oli ametiühisusline liikumine wiimaks püsiwama kaju omandanud. See andis hoogu ja julgust. Gompers ise pani selle wõidu kõrgendatud maksude läbi kogutud tugewate fondide arwele.

*) Wananenud kohtuwõimu worm, mis nüüdki maksew. Annab kohtunikule wõimuse mõnesugust tegewust käskida, katkestada ehk teha.

Uus koondus pidas kinni järgmisest taktikast:

1) Hoida eemale radikaalsetest majanduslistest teooriatest. Olemasolevas produktisooni süsteemis püüda saavutada oma liigetele kõrgeid palgaid, lühikesed päewad ja üldiselt soodsad töötingimused.

2) Kihutustööd teha kaheksatunnilise tööpäewa eest, et leiaksid tööd kõik, sest alaliste uute ülesleidustega ja tehniliste täiendustega astub inimjõu asemele ikka rohkem ja rohkem masin ja wabaneb töölisi.

3) Waadet arendada unionide kui üldkasulikkude ja tarwilikkude orgaanide peale, kes püüawad saawutada rahulisel teel täielist kooskõla töötamises. Katsuda kokkukõlastada teineteise huwisid ja jõuda ühisele arusaamisele (collective bargaining'i põhimõte). Sel alusel saakeid poolte wahel sõlmitud wastawad kokkulepped (trade agreements) ja, et kindlustada nende ausat korralikku täitmist, asutada kestwad wahetalituse bürood, kus mõlemad pooled esitatud ja asja arutawad erapooletu esimehe juhatusel. Kõik konfliktid õiendaksid need bürood.

Neil alustel arenes Federatsioon, püüdes hoida hoolega eemale partei poliitikast, millest kardeti lagunemist ja kahju tööliste wõitlusele. Selle tõttu on olnud ametiühisustel poliitiliste wooludega mitu korda ägedaid kokkupuutumisi.

Nii kestis seisukord kunni ilmasõjani, mis tõi määratuid wõimalusi Ühisriikide ametiühisuslisele liikumisele. Euroopas alganud sõda oli Ameerika tööstusele suureks tuluallikaks. Kaswas nõudmine tööjõu järgi. Sisserändamine kafkes ja uut tööjõudu polnud enam peale tulemas. Hinnad tõusid. Tööline nõudis ikka kõrgemat ja kõrgemat palka, et elukallidusega sammu pidada ja sai selle. Teenisid ettewõtjad, teenisid töölisel.

Ametiühisuste jõud kaswas tundidega. Dikteeriti palgamäärasid. Ühesugune tasu ühesuguse töö eest, et töötasu määrad ei saaks naistööjõu kasutamise läbi alandatud (sõja tagajärjel kaswas naistööjõu tarwitamine).

Unionid pääsesid oma wõimu tipule. Nendega pidi tõsiselt arwestama ja katsuma hästi läbi saada. Töö esitused pääsesid sõjaadministratsioonidesse. Nii olid töölisel esitatud sõe-, küfte-, toituskomiteedes, sõjatööstustes, ja isegi sõja-

kasude hindamise warakomitees. Federatsiooni esimees ise S. Gompers oli seitsme nõuandwas komitees rahwuslike kaitse nõukogus kui töö suhete esimees.

Töö department (ministeerium) kujunes tähtsamaks asutuseks, millel tuli tegemist teha kõiksugu küsimustega töö alalt. See aeg oli ka kõige suuremaks tõukejõuks mahajäänud Ühisriikide töökaitse seadusandluse arendamisele.

Waatamata kõige edu peale, ei läinud siiski sõjaajal kõik nii wäga libedasti. Nii on olnud 1918. aastal 1515 streiki, millest osa wõttis 234.876 töölist ja mis läks maksma 1.474.380,79 dollari. Kuid normaalsest arwust loetakse see siiski wähe- maks. Neist streikijatest said seisukorra parandamist 203.876.

Suurem streik oli sötööliste ülem. unionil Bibeas, Arizonas, mis läks peaaegu kodusõjaks, nii et wõimud wahela segasid.

Umbes eelmisele sarnanew olukord juhtus Washingtoni ja Oregoni osariigis metsatöö piirkonnas, kus metsatöölised nõudsid kaheksatunnilist tööpäewa.

Oli juba ette aimata, et rahutegemisega tuleb tööliste edu suhtes suurem reaktsioon. Nii juhtuski. Waewalt oli waherahu alla kirjutatud, kui algas suure hooga palkade kärpimine. Selle wastu algas wõitlus.

Et töö wõitlusi kestwaks teha, Federatsioon wõttis wastu rekonstrueerimise programmi.

Selles sisaldusid järgmised punktid: walitsus peab muretsema laste töö kaitsemise seadusandluse eest; ettewõtjate wahelise segamine tööliste organiseerimise õigustesse tunnustada seaduswastaseks, töölisel peab tööstuse ja kaubanduse asjades kaasamõjuw hääle olema; dokid ja sadamad walitsuse kätte; riigi kolledshites ja ülikoolides hariduse wõimaldamine kõigele rahwale**); ametiühisuslaste ja ja teenijate järelwalwe kõikide töö wahetalitusbüroode järgi, wahelise eest tegusewaid büroosid mitte lubada; waba sõna ja koosoleku õigus; ühiskondlised ja poolühiskondlised ettewõtted walitsuse kätte, juhtida neid ja reguleerida rahwa huwides**) walitsuse järelwalwe ja abi

Algkoolides ja keskkoolides on juba õpetus tasuta.

**) Mõeldud raudteid, telegraafi ja telefoni jne., mis erakompanite käes.

kodude olukorra parandamises ja kodude ehitamisel; immigratsiooni piiramine ja korraldamine; maaomanduse korraldamine; opositsioon militarismile; mitteparteiline poliitiline taktika töö suhtes (for labor); teenistuse ja maa võimaldamine wabastatud sõduritele; taks sissetulekute, päranduse ja maawäärtuste peale; opositsioon doktrinääride ökonomistlikele seisukohtadele töötaoleku juhtumistel; majandus- ja sotsiaal-põhiküsimus — palk; weeteede ja weeõu omandamine riigi poolt ja riigi poolt kasutamine; ühesugune tasu ühesuguse töö eest; riigi kinnitus ettewõtjate wastastikuse kinnitamise asemele, mis teutseb kasusaamise tagamõttega.

Sõda mõjus tublisti kaasa solidaarsuse tunde kaswamisele tööliste seas. Eriti eelarwamiste kadumisele raassi wahedes. Paljud töölised wõtsid osa ilmasõjast ja sõdisid lahinguliinil külg külje kõrwal, oli see walge, must ehk mõne muu wärwiline, kandsid ühiseid raskusi ja teenisid ühiseid eesmärke. Teisi tõi lähemale sõjatööstus, kus wahetpidamata tööle rakendati kõik, kes wähegi tõõd teha suutis. Ühised isamaalised tundmused ja ühine waimustus, mis siis Ameerikas sama osawalt lõkkele puhuti,

kui mujal, õpetasid teineteist mõistma ja ühiselt tundma. Paljudesse unioonidesse hakati neegreid wastu wõtma ühisel alusel teistega. 1920. aastal astusid organiseeritud töölised otsustawa sammu wärwilise raassi ühte sulatamiseks teistega, hoolitsedes neegertööliste wastuwõtmise eest kõikidesse unionidesse ja finanseerides neegerorganiseerijaid oma suguwendade seas organiseerimise edendamiseks. Nii wõib nüüd sageli näha näiteks wälistöölite tugewamates unioonides — puuseppade ja kiwiladujate (bicklayers) seas segamini töötamas üheõigusliste unioni liikmetena nii walgeid kui musti ja igasuguseid wahepealseid wärwisid. On mindud weel kaugemale selles üheõiguslistamise sihis ja on hakatud toetama wärwilisi ka wõitluses ühesuguste kodaniku õiguste eest. See on tublisti tõstnud organiseeritud tööliste jõudu.

Organiseeritud tööliste tugewus on kaswanud ka oma organiseerimisala laiendamisega haritud tööjõududele ja õpetajate, näitlejate, tehniliste ja pooltehniliste eriteadlaste oma ridadesse koondamise läbi.

Chicago, 25. apr. 1927. a.

Kui kassaliikme wend on arst — wõib tekkida kohtuprotsess haigekassa ja arsti wahel.

Nagu teada, on haigekassal seaduses kindlaks määratud kohustused ainult kassaliigete wastu. Kassaliigete perekonnaliigetel mingisuguseid õigusi seaduse alusel haigekassa wastu ei ole, peale nende soodustuste, mis haigekassa wolinikkude peakoosolek nendele omal algatusel wõimaldab. Sellepärast on perekonnaliigetel igasugune arstiabi haigekassa arwel piiratud, haigekassa majanduslise seisukorra kohaselt.

Kuidas nendest piiridest mõõdahiliktakse, näitab allpool järgnew juhus.

Rakwere Ühishaigekassa liige August T. on wabriku meister mitte just kõige wäiksema palgaga — 15.000 marka kuus. Temal on suur perekond, nii et wõib kasutada haigekassa toetust oma perekonna rawimiseks maksimaalsel määral.

Kuid juhtus nii, et sellest siiski ei jatkunud. Liikmeksolemise järjekorralise

aasta — 1. juulist 1925 a. kuni 1. juulini 1926. a. — peale määratud 30 perekonnaliigete arstimistähte olid juba 1. jaanuariks 1926. a. läbi, s. o. poole aastaga ja haigekassa lõpetas kassal. A. T. perekonnaliigete arstimise (pani arstimistähtede wäljaandmise seisma) seniks, kui ei ole alanud uus kassaliikmeks olemise aasta — juulikuu 1926. a. —

Kuid kassal. A. T. arwas õieti, et ega arstiwisiit palju maksa, waid need rohud . . .

Ja tõesti — arstiwisiit maksab kõigest 75 marka, kuna retsept:

Tabl. Atophan nr. 20	—	Mrk.	230.—
Piperazin Midy 1. pud.	—	"	450.—
Vichi 1. pud.	—	"	150.—
Kokku	"		830.—

Neid kosutawaid rohte oli kaunis tihti

ja palju tarwis, mille peale aga oma raha kulutada kahju.

A. T. wend oli arstiks, kelle käes haigekassa retsepti blanketid. Weeretati rohtude kulud määruse wastaselt haigekassa peale.

Arst, wastu tulles wenna soowile, hakkas rohte haigekassa arwel wäljakirjutama, ilma et ta oleks nõudnud haigekassa arstimistähti, milledega hoitakse perekondade rawimiskulusi eelarwe piirides.

Arstirohtude wäljakirjutamine määru-sewastaselt kestis pikemat aega järjekindlalt — 23 korda. Haigekassal ei ole harilikult wiisiks arstiretsepti täpselt jälgida — on ju arstid teatawas mõttes haigekassa usaldusmehed. On ju teada, et arstid wõiwad haigeid haigekassa arwel wastu wõtta ainult arstimistähtede ettenäitamisel, mis annab arstile ka õiguse haigekassa arwel rohte wälja kirjutada.

Haigekassa märkas lõpuks siiski seda määruste wastast rohtude tarwitamist ja

tegi sellele lõpu. Weel rohkem, haigekassa nõudis Dr. T.-lt haigekassa arwel ülemäära wäljakirjutatud rohtude wäär-tuse 7130 marga tagasi maksmist, millest arst aga ära ütles ja haigekassaga lepinguwahekorra lõpetas.

Wolinikkude peakoosolek kohustas juhatust kohtu kaudu nõudmist jätkata. Nii tekkis kohtuprotsess Rakwere Ühis-haigekassa ja Dr. T. wahel . . .

22. juulil s. a. oli asi rahukohtuniku juures arutusel, kus haigekassa nõudmine rahuldamata jäeti. R-kohtunik asus seisukohale, et nõudmine arsti wastu olewat enneaegne. Haigekassa oleks pidanud, kohtuniku arwamise järele, nõudmisega esinema enne rohtude kasutaja kassaliikme wastu ja kui see tagajärgi ei oleks annud — siis alles arsti wastu. Põhimõtteliselt olla haigekassa nõudmine õigustatud.

Haigekassat see otsus ei rahuldanud ja protsess kestab edasi lootuses, et rahukogu haigekassa nõudmise rahuldab.

W. Luksepp.

Kes wõiwad haigekassa peakoosolekust osa wõtta?

L. Johanson.

See küsimus on ülestõusnud Narwa ühises haigekassas. Tööstuslise töö seadus jätab ta lah-tiseks.

Normaalpõhikirjas leidub § 73, mille järgi peakoosolekust wõiwad osa wõtta ainult need isikud, kes tema koosseisu kuuluvad, aga ka juhatuse liikmed, kuigi need peakoosoleku liikmed pole. See on iganenud §, ega tarwiise eeskujuks olla uute põhikirjade kokkuseadmisel. Juba Wene aeg soowitati wabriku inspeksiooni poolt wõtta põhikirja §, mille järgi peakoosolekust wõiwad sõnaõigusega osa wõtta kassa teenijad, arstid ja teised asjatundjad, muidugi juhatuse kutsel.

See küsimus oli ka 1916. a. Wene kinnitus-nõukogus arutusel. Moskwa 5. keskhaigekassa juhatuse oli märkinud juhatusele antawas eeskirjas, et sellel õigus on kutsuda peakoosolekule sõna-õigusega, õieti — nõuandwa häälega asjatundjaid ja kassa teenijaid. Juhatuse esimees, kelleks tol korral oli töösturi esitaja, polnud sellega rahul ning kaebas kinnitusametile ja -nõukogule. Mõle-mas instantsis jäeti kaebitus tagajärjeta, leides, et kuigi juhatuse õigus, peakoosolekule kutsuda asjatundjaid, pole käsitamist leidnud seaduses, siiski ta järeldada tuleb seaduse sisust ja ei käi ei tööstuslise töö seaduse ega üldse tsiwiilseaduste wastu. Ka kassateenijaid wõib asjatundjafena peakoosolekule kutsuda, sellepärast pole nende eriti seaduses wõi määruuses nimetamine tarwilik.

Kui Wene aeg nii sellest §-ist aru saadi, siis ei ole tänapäew kitsam seletus wõimalik, sest

wahepeal on needki põhjused kadunud, mis Wene tsaari ajal põhjust andsid igasugustele kitsenduste-le. Ka pole normaal põhikirja wastawat §-i wahepeal muudetud, mis teisiti tõlgitsemist wõi-maldaks.

Ka tegeliku elu seisukohalt on tarwilik, et asjatundjad ja kassateenijad haigekassa koosolekust osa wõtaksid.

Asjaajaja ja raamatupidaja on tarwilikud juba aruannete selgitamisel ja esitatud küsimustele wastamisel.

Asjatundjad, näiteks arstid oma seletustega on kasulikud terve rea küsimuste otsustamisel ja määruste wastuwõtmisel.

Mis puutub ajakirjanikkudesse, siis nende eemale tõrjumine haigekassa peakoosolekult pole millegagi põhjendatud. Ajakirjanikkudel ei ole, iseenesest mõista, sõnaõigust, wõiwad waikselt istuda ja oma märkusi teha. Kinniseks teha haigekassa peakoosolekuid — selleks pole tõesti mitte tõsist põhjust. Mingisuguseid saladusi siin pole, midagi ei karda siin walgust.

Nii siis tuleb see küsimus otsustada nii, et peakoosolekust wõiksid osa wõtta nii juhatuse poolt kutsutud asjatundjad, ametnikud, liidu esitajad — sõnaõigusega. Ajakirjanikkude osawõit sõnaõiguseja peaks iseenesest mõistefaw olema. Minu teada ei kõnelda nende osawõtust ühegi teise seltsi ega ühiseuse põhikirjas, kuigi nad nende koosolekutele lastakse.

Haigekassade tegevusest.

Walga Üldhaigekassa wolinikkude peakoosolek

oli 24. apr. Osa wõisid 33 wolinikust 24. Koosolekut juhatas J. Suits ja protokoll kirjutas asjaajaja A. Milchstein.

Esimees kandis ette 1926. a. aruande, mis järgmine:

Haigekassa alla kuulus 31. XII. 1926. a. 60 tööstuseltewõtet 342 kassaosalisega. Aasta jooksul oli sissetulekuid 1.560 679 m. 20 p. ja wäljaminekuid 1.546.621. m. 50 p. Haiguse juhtumusi oli 211 ja haiguse päewi 3070.

1927. a. eelarwe 1.633.000 margalises fasa-kaalus kinnitati ühel häälel järgmise märkusega: juhatusetele jäetakse õigus haigekassa teenijatele palka määrata eelarwe piirides.

Kassaosalistele maksetaw abiraha määratakse kindlaks järgmiselt: haiguse korral kodus rawitsemises $\frac{2}{3}$ keskmisest päewapalgast. Kassaosalistele, kellel vähemalt üks laps registreeritud, maksetakse haigemajas rawitsemise korral abiraha $\frac{1}{2}$ palga suuruses, kuna teistele maksetakse haigemajas rawitsemise korral $\frac{1}{3}$ palgast.

päewast alates. Abiraha maksetakse ka pühade, pühapäewade ja nende päewade eest, mil töö-asutuses töö seisab, kui need haiguse aja sees on.

Kui haigus alla 9 päewa kestab, siis maksetakse abiraha ainult ühe pühapäewa eest.

Haigekassa wõimaldab kassaosalistele täielise arstiabi, mis järgmisel kujul antakse:

1) arstiabi: a) ambulatoorline rawitsemine, mille juures haige sõidukulusid arsti juurde haigekassa ei tasu, b) kodus arstimine, c) haigemajas arstimine ühes haige täieliku ülespidamisega, d) sünnitusabi ja e) hammaste rawitsemine ühes tsement- ja amalgaan-plombeerimisega.

Ühes arstiabiga antakse ka rohud, sidemed ja muud arstimise abinõud. Alaliseks kandmiseks määratud prillide hinnast tasub haigekassa $\frac{2}{3}$. Kassaosaline, kes prillid saanud, ei saa neid uuesti enne kahte aastat.

Haigemajas rawitsemise kulud tasutakse Walga linna haigemaja ja Tartu Ülikooli kliinikute III klassi taksi järele.

21. märtsil 1926. a. wolinikkude peakoosolek wastu wõetud „Üldised määrused haigekassaosalistele“ jääwad makswaks ja täiendatakse märku-

Walga Üldhaigekassa endine juhatus ja arstid.

Esimeses reas istuwad wasakult paremale: Juhatuse liige: Gustaw Järw, Dr. Polykowsky – ambul.-arst, juhatuse esimees Julius Suits, ambulantsi juhataja Dr. Ed. Gens.

Teises reas wasakult paremale: rewisjoni komisjoni esimees Al. Drikif, juh. liige J. Grindol, asjaajaja Al. Milchstein ja juh. esimehe abi Leo Reimann.

Töösutuse juures wigasaanutele maksetakse $\frac{2}{3}$ keskmisest päewapalgast, sellepeale waatamata, kas haiget kodus wõi haigemajas rawitsetakse. Raskejalgsuse ja sünnituse korral maksetakse abiraha terve palga suuruses, sellepeale waatamata, kas sünnitaja kodus wõi haigemajas on. Sünnituse abiraha maksetakse 2 nädalat enne ja 4 nädalat pärast sünnitust. Seda abiraha saawad ainult need kassaosalised, kes enne sünnitust wahetpidamata kolm kuud kassaliikmed on olnud. Matuseabiraha maksetakse 30-kordse päewapalga suuruses. Haigekassast lahkunud kassaosalistele jääwad kõik kassaliikme õigused alles ühe kuu jooksul peale töölt lahkumist. Kassaliikmetel, kes vähem, kui 2 nädalat kassaliikmed on olnud, ei ole õigust haigekassalt peale töölt lahkumist mingisugust arstlist abi ega abiraha saada.

Kui haigus 3 päewa ehk vähem kestab, siis abiraha ei makseta. Kui haigus üle 3 päewa kestab, siis maksetakse abiraha esimesest haiguse-

sega: Maal asuwatel kassaosalistel tuleb haiguse leht 10 päewa jookrul peale tööwõimuliseks tunnistamist, ehk tööle hakkamist haigekassale ära saata.

Kassaosaliste perekonnaliigetele antaw arstiabi ja rahaline toetus määratakse järgmiselt kindlaks:

Perekonna liigetele antakse arstiabi ja rohud samadel alustel, kui kassaosalistele. Kassaosalise perekond wõib ühe aasta jooksul arstiabi tarwitada 30 korda. Pikaliste ja raskete haiguste puhul jäetakse juhatusetele õigus arstiabi järgmise aasta arwel ette wõimaldada. Kui haigekassa arwel arstiabi andmine on lõpetatud, lõpetatakse ka rohtude andmine. Perekonnaliigete arstiabi aastase normi wäljaarwamise juures wõetakse aluseks liikmeks astumise kuupäew. Perekonnaliikme haigemajas rawitsemine ei wõi ühe aasta jooksul üle wiie nädala kesta. Iseäranis raske- matel haiguste juhtumistel 3 kuud, juhatuse sellekohase otsuse põhjal.

Perekonnaliigete hambaid haigekassa kulul ei plombeerita. Prille perekonnaliigetele haigekassa kulul ei anta.

Matuse abiraha maksetakse kuni 10 aastaste laste määmiseks 10-kordse päewapalga suuruses, 10—16 aastaste laste ja fäiskaswanute määmiseks 15-kordse päewapalga suuruses.

Lapse sündimise puhul maksetakse kassaosalistele ühekordset toetust 5-kordse päewapalga suuruses. Seda toetust maksetakse ainult neile kassaosalistele, kes enne lapse sündimist wahetpidamata kolm kuud kassaliikmed on olnud.

Walgas ja selle ümbruses elawate kassaosaliste perekonnaliikmed woiwad ainult ambulantsi arstiabi tarwitada. Teiste lepingarstide abitarwitamine on lubatud äkilistele haiguste puhul ja muidu — ambulantsarsti ehk juhatusse nõusolekul.

Haigekassalt abisaamise suhtes loetakse kassaosalise perekonnaliigeteks: 1) naene, 2) lapsed, kasulapsed, waesed lapsed, õed ja wennad, kuni 16 a. wanaduseni, kui nad ise ei tee tööd, 3) isa 60 ja ema 55 eluaastast peale, 4) kõik teised siin nimetatud jäetud perekonnaliikmed, ka isa ja ema alla punkt 3 nimetatud eluaastate, loetakse kassaosalise perekonnaliigeteks ainult igakordse juhatusse erioisuse põhjal. Punktides 1—4 nimetatud perekonnaliikmed registreeritakse ainult siis, kui nemad kassaosalise juures ja tema täielisel ülespidamisel elawad ehk temalt ülespidamise saawad ja kui nendel selle juures ei ole muid sissetulekuid ega kapitaal.

Juhatusse jäetakse õigus kassaosalistele, kui nad kassa põhikirja wõi peakoosoleku oisuse wastu eksiwad, ehk kuritarwitusi korda saadawad, trahwi määrata: abirahast osaliselt ehk täiesti ilma jätta; piirata perekonnaliigetele antawat abi, ehk määrata rahatrahwi kuni 300 margani, kuna haigekassale tehtud kahjud kassaosaliselt sisse nõutakse.

Sanatooriumides ja teistes suwirawitsusasustes oisustatakse rawitsemist lubada arstide komisjoni otsuste järele.

Arstide sõidukulude asjus maal oisustatakse järgmine määrus maksma panna. Haige on kohustatud maal ise sõidukulud kandma. Juhatusse jäetakse õigus äärmistel juhtumistel arsti sõidukulusid tasuda hobuseposti taksi piirides. Ärawiitdetud aja eest tasutakse arstile peale harilikult 50 marka kahekordse kilomeetri pealt. Sõidukulusid arstidele haige juurde arsti asukoha piirkonnast kuni 4 kilomeetri kauguseni haigekassa ei tasu.

Haigekassa wolinikkudele, kes wäljaspoolt Walka peakoosolekule ilmunud, oisustatakse tegelikud sõidukulud (III kl. sõidupilet raudteel ja maanteel sõites ühe posthobuse sõidutaksi piirides) tasuda ja päewaraha 150 m. maksta.

Juhatusse tasu määratakse järgmiselt kindlaks: juhatusse esimehele 300 marka iga koosoleku pealt ja teistele juhatusse liigetele 100 marka, Rewisjoni komisjoni liigetele määratakse tasuks iga rewisjoni pealt 200 marka.

Juhatusse liigetele walitakse kinnisel hääletamisel: Wassily Kottik — 14 häälega, Jaan Meister — 14 h., Andres Uiho — 13 h., Jaan Demant — 12 h. ja Toomas Zimmermann — 11 h. Juhatusse liigete asemikkudeks walitakse Karl Sooms — 11 h., Leo Reimann 11 h., Eduard Neering — 8 h., Alfred Uibopuu 7 h. ja Johan Siirak — 6 h.

Rewisjoni komisjoni liigeteks walitakse kinnisel hääletamisel: Heinrich Kikkas — 21 h., Gustaw

Järw — 13 h. ja Walli Pawlowitsch — 12 h. ning nende kandidaatideks: Hans Keju 9 h., Willem Pihu — 8 h. ja Hans Saaretok — 5 häälega.

Walga Üldhaigekassa erakorraline peakoosolek

26. juunil 1927. a. k. 10 h. Ilmunud olid walitud 32 wolinikust 23 wolinikku ja seega koosolek põhikirja § 64 põhjal otsusewõimuline.

Koosoleku juhatajaks waliti ühel häälel J. Suits ja protokolli kirjutajaks A. Milchstein.

Juhataja kandis ette 5. jaosk. tööinspektori ringkiri kinnitusameti oisuse 3. juunist s. a., millega haigekassa wolinikkude peakoosoleku oisus 24. aprillist s. a. p. V all juhatusse liigete ja nende asemikkude walimise suhtes ühistatakse ja paneb ette juhatusse liigete kandidaate üles seada. Kandidaatideks seatakse üles: W. Kottik, K. Sooms, J. Demant, A. Uibopuu, J. Meister, A. Karolin, J. Siirak, K. Koppel; A. Uiho, E. Neering, J. Niggol ja L. Jakobson. Sedelitega walimisel said hääli: W. Kottik — 15 h., Andres Uiho — 14 h., Jaan Demant — 13 h., Jaan Meister — 13 h., Johan Siirak — 13 h., Karl Sooms — 10 h., Alfred Uibopuu — 9 h., Johan Niggol — 6 h., Eduard Neering — 5 h., Ksenia Koppel — 5 häält, Leo Jakobson — 5 h., Andrei Karolin — 4 h. ja Gustaw Järw 1 hääle. Seega on hääleteenamusega juhatusse liigeteks walitud: Wassiili Kottik — 15 h., Andrei Uiho — 14 h., Jaan Demant — 13 h., Jaan Meister — 13 h. ja Johan Siirak — 13 häälega. Juhatusse liigete asemikkude kandidaatideks seatakse üles: K. Sooms, Joh. Niggol, A. Karolin, K. Kursky, Ed. Neering, L. Jakobson, K. Koppel, A. Uibopuu, L. Reimann ja M. Saurup. Kinnisel hääletusel sedelitega said hääli: K. Sooms — 18 h., Ed. Neering — 15 h., J. Niggol — 15 h., K. Koppel — 13 h., A. Uibopuu — 12 h., A. Karolin — 11 h., L. Jakobson — 10 h., L. Reimann — 9 h., K. Kursky — 8 h. ja M. Saurup — 2 häält. Seega on juhatusse liigete asemikkudeks walitud: Karl Sooms — 18 h., Ed. Neering — 15 h., Johan Niggol — 15 h., Ksenia Koppel — 13 h. ja Alfred Uibopuu — 12 häälega.

Läbirääkimiste all sõna ei wõeta.

Haigekassa ametnikkude (teenijate) ja tegelaste kursused,

Eestimaa Haigekassade Liidu korraldusel, on tänu 17.—19. septembrini järgmise kawaga:

1) Haigekassa asjaajamine, 5 tundi. Lektorid: K. Lukk ja H. Soilt.

2) Haigekassa statistika, 2 tundi. Lektor: H. Reiman.

3) Haigekassa raamatupidamine, 5 tundi. Lektorid: W. Roost ja W. Luksepp.

4) Haigekassa kirjawahefus, 1 tund. Lektor: K. Lukk.

5) Arstiabi korraldus haigekassas, 2 tundi. Lektor: H. Soilt.

6) Perekonna abi haigekassas, 1 tund. Lektor: J. Põllupüü.

7) Haigekassa apteek ja selle kohta makswad seadused, 1 tund. Lektor: E. Nerep.

8) Haiguskindlusseadus ühes wastawate nihtlusseadustega, 2 tundi. Lektor: J. Sonin.

9) Onnetuskindlusseadus ühes wastawate nihtlusseadustega, 2 tundi. Lektor: E. Nerep.

10) Asjaajate õigusline seisukord ning wahekord juhatus ja kassaliigetega, 1 tund. Lektor: L. Johanson.

11) Teised kinnifusalad, 1 tund. Lektor: L. Johanson.

12) Haigekassade väljaminekud peale abirahade, arstiabi ja kassawalitsemise kulude, 1 tund. Lektor: L. Johanson.

Kursuste kestvus 3 päewa, kokku 24 tundi, igapäew 8 tundi à 45 min.

Haigekassade ja teiste haiguskinnitusasutuste rahwuswaheline keskkohi loomisel.

Rahwuswahelise haigekassaliitude ja haigusabiühingute ühise keskkoha loomise ajufitselt nõukogult Genfis on Eestimaa Haigekassade Liidu juhatusel kutse tulnud, esitajaid saata k. a. oktoobri algul Brüsselis ärarapeetawale asutamise-koosolekule, kus rahwuswahelise haiguskinnitus- ja haigusabiandmisseltside ning haigekassaliitude keskorganisatsiooni loomine otsustamisele tuleb. Ühtlasi on tuniunemiseks saadetud keskorganisatsiooni põhikirja kawa. Asutamisnõukogus on mitme wälismaa silmapaistwamad haigekassa ja haiguskinnitustegelased ning juhtiwad jõud: senator H. A. Jauniaux, sotsiaalkindlustusseltside ühenduse peasekretär Belgias; Saksa haigekassade üldliidu juht H. H. Lehmann, Inglise üleriiklise kindlustusseltside esitaja H. G. Dew, Inglise parlamendiliige H. T. Oakley, kes ühtlasi „Hearts of Oak“ ühingu auesimees on; Luksemburi kindlustusühingute praegune esimees H. G. Ginsbach; Wieneri tööliste ja teenijate koja sekretär H. Ernst, A. Steiner Kustrias; Poola haigekassade keskkliidu direktor H. K. Osowski; Tschecoslowakkia haigekassade liidu kohapealne esitaja H. L. Winter ja saksa haigekassade esitaja Tschecoslowakkias H. A. Schäfer; Jugoslaawia sotsiaalkindlustuse keskasutuse peadirektor.

Küsimused ja wastused.

Kas wõib haigekassast maksetawatest toetusrahadest riigi- ja eranõudmistele rahuldamiseks osa kinni pidada?

Wene aeg seletas kinnituskogugu, et ei wõi. Tööstuslise töö seaduse § 434 on üteldud, et „pensione ja muid makse ei wõi pöörata riigiga erasissenõudmistele täitmiseks. Õigust abiraha, pensioni ja muude maksude peale ei wõi pandida ega wöörandada“.

Kas on haigekassal õigust oma kanda wõtta oma teenijate kinnituskawaku täiesi?

On küll, peakoosoleku otsuse põhjal. Ja nii harilikult ka tehtakse. Pole ju mõtet mahaarwamist teenija palgast teha, on asjata töö. Pealegi jääb palk sellelabi, kui näiteks 2 prots maha arwatakse, wäiksemaks. Tuleb siis wastawalt suurendada. Milleks siis see profsendi mahaarwamise ja raamatuse kandmise töö waja on?

Kas on aruande kiunitamine peakoosoleku poolt seaduspärane, kui wolinikkudele wälja jagatud trükitud aruandes wead on?

Peakoosolek ei kinnita wäljajagatud aruandekawa, äratrükki wõi koopiat, waid algteksti, mil-

lele allakirjutatakse ja mis protokollil juurde lisatakse. Loomulik on, kui algtekstis wead puuduwad. Wigu wõib ka peakoosolekul märkida ning parandada.

Kas on haigekassa juhatus kohustatud peakoosoleku päewakorra punktide kohta esitama otsuse-ettepanekuid?

On, seda peab juhatus tingimata tegema. Iga päewakorra punktii peab ta enne juhatusel koosolekul läbi harutama ja wastawa ettepaneku wälja töötama, selle wiimistlema ja kirjalikult peakoosolekule esitama. Muidu ei jõua peakoosolek küllalt tagajärjerikkalt töötada ega oma ülesandeid täita, waid wiidetakse asjata palju aega.

Kas haigekassa wõib abiraha maksta kassaliikme wäljaspool abielu sündinud lapse matmiseks.

Wõib; kui laps elas kassaliikme ülespidamisel. Küsimuse otsustab peakoosolek, kes märgib need perekonnaliikmed, kellel § 299 teostamiseks õigus on haigekassast toetust saada.

Kas on soowitaw haigekassa juhatusel jätta lahtiseid käsi üksikutel juhustel arstiabi soodustamiseks wäljaspool määrusi ja teistest suuremal määral abiraha maksmiseks?

Ei ole. Kõigile tuleb arstiabi ja toetust anda ühesuguste määruste piires. Juhatus pole mitte mõni wandemeeste kohus.

Kas tuleb haigekassa liikmele, kes peale mõne aja töötaoleku järgi uuesti sama wigastuse rawimiseks toetust wajab, seda wõimaldada kui wigastatule wõi kui harilikule haigele?

Selle kohta on olemas 1916. aastast Wene kinnituskogugu seletus, mille järgi õnnetusjuhtumise läbi uuesti haigeksjäämist tuleb lugeda sama õnnetusjuhtumise tööjõuetuse jatkuks ja haigekassa peab toetust maksma 13 näd. jooksul (§ 311 p. 2 lit. b) wigastuse saamise päewast arwates, waatamata waheajale, mis oli esimese ja teise tööjõuetuseaja wahel.

Kas wõitwad wolinikud peakoosolekul teha ettepanekuid küsimuste kohta, mis pole ettenähtud päewakorras?

1916. a. tegi Riia üldhaigekassa peakoosolekul üks wolinik ettepaneku, et haigekassa esimees, kes oli tol ajal töösturite poolt nimetatud, astuks tagasi ja laseks oma asemele walida peakoosolekul uue esimehe. Liwimaa kubermangu kinnituskogugu leidis, et wolinikkudel pole õigust peakoosolekul esineda ettepanekutega küsimuste kohta, mis pole päewakorras. Kinnituskogugu, kus see asi hiljem arutusele tuli, tühistas selle kinnituskogugu otsuse.

Praktiisest kaalumisel on aga soowitaw, et peakoosolekul päewakorras kinni peetaks. Selle järgi walwata, on koosoleku juhataja kohuseks.

Kas wabrikuarst kuulub haiguskinnituse alla?

Kuulub, kui on palgaline. Haiguskinnituseaduse alla kuuluwad § 260 järgi „sugu ja wanaduse peale waatamata kõik isikud, kes palgalepingu põhjal ettewõttes töötawad wõi tema teenistuses seisawad“.

Wene kinnituskogugu oli see küsimus omal ajal otsustamisel. Tuldi jaatawale otsusele. L. J.

Wastutaw toimetaja: Leopold Johanson.

Wäljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit

A. Devis'e ja J. Magnus'e trükikoda, Tallinnas, Lai t. 38.